

проходженню риби і вплив на риборозведення (втрата нерестилищ і порушення умов існування риб); 8) втрата річки рекреаційної цінності.

Отже, утворення електроенергії є чи не єдиним позитивним наслідком діяльності Низівської МГЕС. Натомість негативні наслідки функціонування МГЕС (уповільнення водообміну, зниження якості річкової води, інтенсивне замулення дна річки, заростання русел та берегів вищою водною рослинністю, яка вказує на те, що в руслах відбуваються процеси заболочення, затоплення прилеглих територій, зміна та переформування берегів) прискорюють процеси старіння річки та врешті можуть призвести до загибелі річки.

Список використаних джерел

1. Довідка стан малих ГЕС на р. Псел 1996р.: Управління водних ресурсів в Сумській області. Суми, 1996.
2. Звіт про роботу Сумського облводресурсів з питань управління і контролю за раціональним використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів у 2011 р.: Сумське обласне управління водних ресурсів. Суми, 2012.
3. Корнус А. О. Промисловість Сумської області (економіко-географічне дослідження): монографія / А.О. Корнус, О.Г. Корнус. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. 136 с.
4. Програма розвитку малої гідроенергетики Сумської області на 2012-2015 роки. URL: <http://sm.gov.ua/ru/dokumenty/2-uncategorised/2706-kviten-2011.html> (дата звернення: 15.09.2018).

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗМІЩЕННЯ КАТОЛИЦЬКИХ РЕЛІГІЙНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

Демченко Я.А., Корнус О.Г.

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

У сучасному житті українців релігіє посідає значна місце. Останнім часом спостерігається збільшення кількості різноманітних релігійних організацій, з'являються нові релігійні течії, що не є традиційними, історичними для певних регіонів України. Відповідно, відбулося помітне зростання інтересу значної частини населення до світоглядних та духовних потреб свого життя, що сприяло бурхливому розвитку релігійних організацій, перетворенню України на поліконфесійну державу. Виявлення регіональної специфіки релігії є важливим питанням в плані розвитку релігійної сфери. У зв'язку з цим актуальним є дослідження територіальних особливостей розміщення та функціонування різних релігійних об'єктів у регіонах України.

Мета статті – дослідження територіальних особливостей розміщення католицьких релігійних громад в Україні.

За даними Релігійно-інформаційної служби України станом на 01.01.2017 р. [3] католицизм посідає третє місце за кількістю релігійних організацій в

України. Всього налічується 5143 релігійні організації, що складає 14,3% від загальної кількості таких організацій в Україні. Католицька церква в Україні представлена чотирма конфесіями:

- Українська Греко-Католицька Церква (УГКЦ) – найбільше представлена в Львівській, Тернопільській та Івано-Франківській областях і налічує 3562 релігійні організації. Служіння у цій конфесії несе 2755 священнослужителів, з них 21 іноземець.

- Римо-Католицька Церква (РКЦ) найбільше представлена в Львівській, Хмельницькій, Житомирській областях з центром у Львові і налічує 1117 релігійних організацій. Служіння тут несе 622 священники з низ 308 іноземців.

- Мукачівська єпархія греко-католицької церкви знаходиться в Закарпатській області і налічує 462 релігійні організації. Служіння у цій єпархії несе 328 священнослужителів з них 13 іноземців.

- Вірменська Католицька Церква (ВКЦ) має громади, зареєстровані у Харківській і Хмельницькій областях і налічує 2 релігійні організації. Службу веде 1 священнослужитель.

Після отримання Україною незалежності, розпочалось бурхливе відродження католицьких релігійних громад. Парафіяльним душпастирством в Україні почали займатися домініканці, францисканці, кармеліти босі, єзуїти та інші течії (ордени) в католицизмі. Вони здійснюють катехізацію, організують паломництва, проводять просвітницьку, благодійну та виховну роботу [5]. Протягом останніх 10 років кількість католицьких релігійних громад зросла на 17,3%, монастирів – на 23,8%, недільних шкіл – на 41,1% (табл. 1).

Таблиця 1

Католицькі релігійні громади в Україні [3]

Рік	Релігійні громади	Монастирі	Місії	Братства	Навчальні заклади	Недільні школи
2007	4381	185	54	5	23	1780
2008	4445	193	56	5	23	1685
2009	4493	197	57	5	23	1684
2010	3528	201	62	5	23	1666
2011	4582	211	64	6	24	1684
2012	4639	217	65	6	24	1785
2013	4680	222	66	6	25	1803
2014	4736	228	63	9	25	1780
2015	4725	229	64	9	26	1711
2016	4733	228	66	8	27	2396
2017	5143	229	68	7	27	2513

Найбільш чисельною є УГКЦ, хоча розміщення її релігійних громад за регіонами України є нерівномірним. На початок 2017 р. найбільша їх кількість

Всеукраїнська наукова конференція

була зареєстрована у Львівській, Тернопільській та Івано-Франківській областях, а найменша – у Сумській, Чернігівській та Кіровоградській.

Що стосується динаміки, то за 13 років кількість релігійних організацій УГКЦ в Україні зростає, особливо значно у Львівській, Тернопільській, Хмельницькій, Івано-Франківській області. Не варто забувати, що більше 90% існуючих релігійних організацій на заході України – це громади Української греко-католицької церкви, яка є третьою за чисельністю віруючих конфесією в Україні. Найменше зростання чисельності цих організацій спостерігається в Чернівецькій, Луганській, Черкаській, Харківській, Миколаївській, Кіровоградській областях та в місті Києві (табл. 2). Натомість у Сумській області кількість релігійних громад УГКЦ зменшилась [2].

Таблиця 2

Релігійні організації УГКЦ в Україні

Адміністративно-територіальні одиниці	Релігійні організації греко-католицької церкви		Зростання кількості релігійних організацій (одиниці)
	2004	2017	
Вінницька	14	21	7
Волинська	14	26	12
Дніпропетровська	5	14	9
Донецька	26	34	8
Житомирська	5	18	13
Закарпатська	344	375	31
Запорізька	3	18	15
Івано-Франківська	660	709	49
Київська	8	25	17
Кіровоградська	-	6	6
Луганська	2	7	5
Львівська	1507	1615	108
Миколаївська	5	11	6
Одеська	10	25	15
Полтавська	4	13	9
Рівненська	3	11	8
Сумська	2	1	-1
Тернопільська	777	832	55
Харківська	5	11	6
Херсонська	7	30	23
Хмельницька	27	78	51
Черкаська	1	7	6
Чернівецька	21	26	5
Чернігівська	2	3	1
м. Київ	9	21	12
Разом	3468	3948	480

Динаміка релігійних організацій римо-католицької церкви за 13 років має незначний характер, що можна побачити з табл. 3. Найбільше зростання релігійних організацій РКЦ спостерігається в Львівській області. Найменше –

Запорізькій, Івано-Франківській, Полтавській, Рівненській, Черкаській та Чернігівській областях. Не змінилась їх кількість в Луганській області, а в Сумській області вона зменшилася [1, 2].

Таблиця 3

Релігійні організації РКЦ в Україні

Адміністративні-територіальні одиниці	Релігійні організації РКЦ		Зростання кількості релігійних організацій (одиниці)
	2004	2017	
Вінницька	126	138	12
Волинська	28	30	2
Дніпропетровська	5	8	3
Донецька	8	14	6
Житомирська	134	141	7
Закарпатська	91	101	10
Запорізька	12	13	1
Івано-Франківська	35	36	1
Київська	21	29	8
Кіровоградська	2	5	3
Луганська	1	1	0
Львівська	140	170	30
Миколаївська	9	11	2
Одеська	17	28	11
Полтавська	6	7	1
Рівненська	17	18	1
Сумська	5	4	-1
Тернопільська	86	97	11
Харківська	14	19	5
Херсонська	14	17	3
Хмельницька	142	154	12
Черкаська	7	8	1
Чернівецька	32	36	4
Чернігівська	4	5	1
м. Київ	21	27	6
Разом	991	1117	126

Взагалі протягом 2004-2017 рр. незважаючи на збільшення кількості релігійних організацій УГКЦ та РКЦ, їх відсоткові частки в конфесійній структурі населення мали різний характер (табл. 4).

У конфесійній структурі адміністративних одиниць України у 2004 р. частка релігійних організацій УГКЦ була найвищою у Івано-Франківській (52,3%), Львівській (54,1%) та Тернопільській (47%), а найменшою – у Черкаській (0,1%) та Рівненській (0,2%) областях. У Кіровоградській області взагалі були відсутні релігійні організації УГКЦ. У 2017 р. ці частки дещо знизилися. Найбільшою питома вага УГКЦ була у конфесійній структурі населення Івано-Франківської (50%), Львівської (52%) та Тернопільській (46%)

областей, але зі зменшенням відсоткової частки. Найменшою є частка УГКЦ у структурі віруючих Сумської області (0,2%).

Станом на 2004 р. релігійні організації РКЦ мали найвищу частку у структурі релігійних громад у Житомирській (11,4%), Хмельницькій (8,8%) та Вінницькій (8%) областях. Найменший відсоток мали Луганська (0,2%) та Кіровоградська (0,4%) області. У 2017 р. в конфесійній структурі населення найвища відсоткова частка організацій РКЦ залишалася у тих же регіонах: Житомирська (9,2%), Хмельницька (7,9%) та Вінницька (6,3%), хоча їх питома вага зменшилася. Найменшою частка УГКЦ є в структурі релігійних громад Луганської області (0,1%). Проаналізувавши наведені дані можна зробити висновок, що УГКЦ найбільше представлені в Івано-Франківській, Львівській та Тернопільській областях, а РКЦ – у Житомирській, Хмельницькій та Вінницькій [6].

Таблиця 4

Частка УГКЦ та РКЦ у загальній структурі релігійних організацій України

Адміністративно-територіальні одиниці	Кількість всіх релігійних організацій		% релігійних організацій УГКЦ		% релігійних організацій РКЦ	
	2004	2017	2004	2017	2004	2017
Вінницька	1570	2178	0,9	1	8	6,3
Волинська	1220	1643	1,1	1,6	2,3	1,8
Дніпропетровська	941	1435	0,5	1	0,5	0,6
Донецька	1281	1880	2	1,8	0,6	0,7
Житомирська	1177	1538	0,4	1,2	11,4	9,2
Закарпатська	1471	1953	23,4	19,2	6,1	5,2
Запорізька	764	1105	0,4	1,6	1,6	1,2
Івано-Франківська	1262	1430	52,3	50	2,8	2,5
Київська	1353	1854	0,6	1,3	1,6	1,6
Кіровоградська	483	771		0,8	0,4	0,6
Луганська	649	842	0,3	0,8	0,2	0,1
Львівська	2785	3128	54,1	52	5	5,4
Миколаївська	597	760	0,8	1,4	1,5	1,4
Одеська	1034	1353	1	1,8	1,6	2,1
Полтавська	835	1170	0,5	1,1	0,7	0,6
Рівненська	1334	1599	0,2	0,7	1,3	1,1
Сумська	591	596	0,3	0,2	0,8	0,7
Тернопільська	1656	1826	47	46	5,2	5,3
Харківська	604	986	0,8	1,1	2,3	1,9
Херсонська	696	927	1	3,2	2	1,8
Хмельницька	1608	1955	1,7	4	8,8	7,9
Черкаська	1000	1413	0,1	0,5	0,7	0,6
Чернівецька	1034	1332	2	2	3,1	2,7
Чернігівська	743	995	0,3	0,3	0,5	0,5
м. Київ	791	1238	1,1	1,7	2,7	2,2

Для дослідження територіальних особливостей розміщення католицьких релігійних громад у розрізі адміністративно-територіальних одиниць України,

нами було розраховано забезпеченість населення релігійними організаціями (на 1000 осіб) та щільність релігійних організацій за регіонами. За результатами обчислення загального рейтингу, який розраховано як сума рангів за окремими коефіцієнтами забезпеченості релігійними організаціями, регіони можна поділити на три групи (табл. 5).

Таблиця 5

Рівень розвитку релігійних організацій Католицьких релігійних громад

Адміністративно-територіальні одиниці	Кількість релігійних організацій	Забезпеченість населення релігійними громадами (P _г)	Рейтинг за показником P _г	Щільність релігійних організацій (R _n)	Рейтинг за показником R _n	Середнє рейтингове місце	Загальний рейтинг області за рівнем розвитку католицьких релігійних організацій
Вінницька	159	0,0001	6	0,12	8	7	6
Волинська	56	0,00005	9	0,05	11	10	10
Дніпропетровська	22	0,000007	22	0,013	20	21	22
Донецька	48	0,000001	25	0,035	14	19,5	20
Житомирська	159	0,0001	6	0,1	9	7,5	7
Закарпатська	938	0,0008	2	1,5	2	2	1
Запорізька	31	0,000018	15	0,03	15	15	15
Івано-Франківська	745	0,0005	4	0,9	3	3,5	4
Київська	54	0,000031	11	0,044	13	12	12
Кіровоградська	11	0,000011	19	0,01	22	20,5	21
Луганська	8	0,000004	24	0,008	23	23,5	24
Львівська	1785	0,0007	3	0,9	3	3	2
Миколаївська	22	0,000019	14	0,024	17	15,5	16
Одеська	53	0,000022	13	0,045	12	12,5	13
Полтавська	20	0,000014	17	0,011	21	19	19
Рівненська	29	0,000025	12	0,027	16	14	14
Сумська	5	0,000005	23	0,003	25	24	25
Тернопільська	929	0,0009	1	0,8	5	3	2
Харківська	31	0,000011	19	0,019	18	18,5	17
Херсонська	47	0,000045	10	0,067	10	10	10
Хмельницька	233	0,0002	5	0,2	6	5,5	5
Черкаська	15	0,000012	18	0,017	19	18,5	17
Чернівецька	62	0,000068	8	0,14	7	7,5	7
Чернігівська	8	0,000008	21	0,005	24	22,5	23
м. Київ	48	0,000016	16	4,4	1	8,5	9

Як бачимо, найбільша активність католицьких релігійних організацій спостерігається у Закарпатській, Тернопільській, Львівській, Івано-Франківській, Хмельницькій, Вінницькій, Житомирській та Чернівецькій областях. До другої групи областей з середнім рівнем розвитку католицьких

релігійних організацій було віднесено м. Київ, Волинську, Херсонську, Київську, Одеську, Рівненську, Запорізьку, Миколаївську, Харківську та Черкаську області. До третьої групи увійшли області, що мають низький рівень розвитку католицьких релігійних організацій – Полтавська, Донецька, Кіровоградська, Дніпропетровська, Чернігівська, Луганська та Сумська.

Висновки. Проведене дослідження дало можливість встановити територіальні особливості розміщення католицьких релігійних громад в Україні: організації УГКЦ найбільше представлені в Івано-Франківській, Львівській та Тернопільській областях, РКЦ найбільш поширена в Житомирській, Хмельницькій та Вінницькій областях, Мукачівська єпархія греко-католицької церкви знаходиться в Закарпатській області та ВКЦ представлена в Харківській і Хмельницькій областях. Порівняльний аналіз даних свідчить про різну активність католицьких організацій за регіонами України. За територіальними відмінностями розміщення католицьких громад виділено три групи регіонів: західний (високий рівень забезпеченості релігійними організаціями), центральний (середній рівень забезпеченості релігійними організаціями) та східний (низький рівень забезпеченості релігійними організаціями).

Список використаних джерел

1. Демченко Я.А. Суспільно-географічне дослідження релігійної сфери у Сумській області / Я.А. Демченко, О.Г. Корнус // Теоретичні та прикладні аспекти досліджень з біології, географії та хімії : Мат-ли I Всеукр/ наукової конференції студентів та молодих учених (25 квітня 2017 р., м. Суми). Суми, 2017. С. 70–73.
2. Демченко Я.А. Регіональні відмінності релігійної активності у Сумській області / Я.А. Демченко, О.Г. Корнус // Наукові записки СумДПУ імені А. С. Макаренка. Географічні науки. 2017. Вип. 8. С. 123–127.
3. Довідник релігій. К., 2017. URL: <https://risu.org.ua/ua/index/reference> (дата звернення: 13.09.2018).
4. Звіт про мережу релігійних організацій в Україні: за станом на 1 січня 2017 р. Київ, 2017. URL: <https://risu.org.ua> (дата звернення 14.09. 2018).
5. Косташук І.І. Територіальна організація релігійної сфери регіонів України // Уч. зап. Таврического нац. ун-та імени В. И. Вернадского. Геогр. Геол. 2011. Т. 24. С. 137-143.
6. Релігійні організації в Україні: за станом на 1 січня 2017 р. Київ, 2017. URL: <https://risu.org.ua/ua/index/resources/statistics/ukr2017/67269/> (дата звернення 17.09.2018).

ЕЛЕКТОРАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРАХ 2002-2014 РОКІВ

Добиш М.П.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Електоральна географія України часто виливається у аналіз бінарної опозиції Сходу та Заходу, що розглядаються як вирішальний географічний